

1.3. Les Guerres Mèdiques

Guerres Mèdiques, nom que es dóna a l'enfrontament entre els antics grecs i l'Imperi Persa, durant el **segle V a.C.** “**Guerres Mèdiques**” és el nom tradicional hel·lè, perquè els grecs anomenar “medes” a perses i medes; Mèdia era una de les principals províncies de l'Imperi Persa i per extensió anomenaven medes a tots els perses. Les seues fases més agudes van durar onze anys, entre 490 i 479 a.C. i el resultat final fou que la coalició d'estats grecs va aconseguir que l'Imperi Persa perdés el domini sobre les ciutats-estat gregues de la costa occidental d'Àsia Menor. La victòria militar grega va impedir que el conjunt de l'Hèl·lade es convertís en una satrapia del Gran Rei persa i continués la seua evolució.

1.3.1 Antecedents

Expansió de l'Imperi persa l'any 500 a.C.

En les costes occidentals d'Àsia Menor, es trobaven riques colònies gregues, que es dedicaven principalment al comerç, aconseguint desplaçar en aquest aspecte als fenicis. La prosperitat i independència d'aquestes ciutats jòniques va acabar quan van caure l'una darrere de l'altra en mans del rei Cres de Lídia, sent obligades a pagar tribut.

La situació va empitjorar quan el regne de Lídia va caure en mans del rei persa Cir, en el 546 a.C, seguint les ciutats gregues el mateix destí.

Posteriorment, el rei persa Darios I va governar les ciutats gregues amb tacte i procurant ser tolerant. No obstant, com van fer els seus antecessors, va seguir l'estratègia de dividir i vèncer, recolzant el desenvolupament comercial dels fenicis, que havien sigut anteriorment sotmesos al seu Imperi, i que eren rivals tradicionals dels grecs.

A més d'açò, els jonis van patir més colps, com la conquesta del seu florent suburbi de Naucratis a Egipte, la conquesta de Bizanci, clau del Mar Negre, i la caiguda de Sibaris, un dels seus majors mercats de teixits i punt de suport vital per al comerç.

D'aquestes accions va sorgir un ressentiment contra l'opressor persa, sentiment que va ser aprofitat per l'ambiciós tirà de Milet, Aristàgores, per a mobilitzar a les ciutats jòniques contra l'Imperi Persa, l'any 499 a.C.

Aristàgores va demanar ajuda a les metròpolis de l'Hèl·lade, però només Atenes, que va enviar 20 barcos (probablement la meitat de la seua flota) i Erètria (a l'illa d'Eubea), que va aportar cinc naus, van acudir en la seua ajuda, no rebent-ne cap d'Esparta. L'exèrcit grec es va dirigir a Sardes, capital de la satrapia persa de Lídia, i la va reduir a cendres, mentre que la flota recuperava Bizanci. Darios I, enardit, es posa al front del seu exèrcit, que destruí l'exèrcit grec a Efes, i enfonsà la flota hel·lena en la batalla naval de Lade.

Després de sufocar la rebel·lió, els perses van reconquistar una rere l'altra les ciutats jòniques, i després d'un llarg assetjament van arrasar Milet, morint la major part de la població en batalla, i sent esclavitzats els supervivents, i deportats a Mesopotàmia. Per als plans imperials dels perses, aquesta victòria no va ser més que l'inici de tot el seu domini sobre Grècia. Darios ho va intentar en un primer moment per via pacífica, pretenent que les ciutats gregues s'aliaren amb ell per mitjà de l'enviament simbòlic d'aigua i terra que li lliurarien en senyal de subordinació. Només dos ciutats es van negar a aquesta aliança de submissió: Atenes i Esparta, que es van aprestar ràpidament a la defensa contra un poderós exèrcit manat per Darios.

1.3.2 La primera Guerra Mèdica

Després del dur colp donat a les polis jòniques, Darios I es va decidir a castigar aquells que havien auxiliat els rebels. Segons la llegenda, va preguntar: *"qui és aquesta gent que s'anomenen atenesos?"*, i en conèixer la resposta, va exclamar: *"Oh Ormuz, dóna'm ocasió de venjar-me dels atenesos!"*. Després, cada vegada que s'asseia a taula, un dels seus servidors havia de dir-li tres vegades a cau d'orella *"Senyor, recordeu-vos dels atenesos!"*. És per açò que va encarregar la direcció de la represàlia al seu nebot Artafernes i a un noble anomenat Datis.

Darios I, rei dels perses]

les seues mans la situació, fent front així a la invasió persa.

Mentrestant, a Atenes alguns homes ja veien els signes de l'imminent perill. El primer d'ells fou Temístocles, escollit arcont el 493 a.C. Temístocles creia que l'Hèl·lade no tindria salvació en cas d'un atac persa, si Atenes no desenvolupava abans una poderosa marina.

D'aquesta manera, va fortificar el port del Pireu, convertint-lo en una poderosa base naval, però aviat sorgiria un rival polític que impediria la resta de les seues reformes. Es tractava de Milcíades, membre d'una gran família atenesa fugida de les costes de l'Àsia Menor. S'oposava a Temístocles perquè considerava que els grecs havien de defensar-se primer per terra, esperançant en la supremacia de les llargues llances gregues contra els arquers perses. Els atenesos van decidir posar en

La flota persa es va fer a la mar l'estiu de 490 a.C, dirigits per Artafernes, conquerint les illes Cíclades i posteriorment l'illa d'Eubea, com a represàlia a la seua intervenció en la revolta jònica. Posteriorment, l'exèrcit persa, comandat per Datis, va desembarcar en la costa oriental de l'Àtica, en la plana de Marató, lloc recomanat pel traïdor Hípies (anterior tirà grec desterrat d'Atenes) per a oferir batalla, per considerar-la el millor lloc perquè actués la cavalleria persa.

1.3.3 Marató

Milcíades, avisat del desembarcament persa, va increpar els atenesos a fer-los front. Es va sol·licitar la col·laboració d'Esparta i els espartans van prometre enviar ajuda, però van argumentar que, per raons religioses (ja que es trobaven en el nové dia del mes lunar), no podrien fer-lo sinó fins a sis dies després, en pleniluni. Milcíades no podia esperar tant de temps, i es va llançar a l'atac contra els perses amb els efectius amb què comptava.

Les xifres dels atenesos fluctuaven probablement entre els 10.000 o 15.000 combatents, i les forces perses amb uns 20.000. Herodot diu que els perses tenien 600 vaixells, si bé altres autors grecs augmenten les forces enemigues fins al milió d'efectius, unes dades que són sense cap dubte exagerats i inversemblants.

Els grecs es van acostar als perses, els quals van respondre amb una pluja de fletxes, eludint els grecs aquestes al precipitar-se contra l'enemic, aconseguint així forçar la disposició en tancades formacions dels perses, que impedièn l'ús de la cavalleria.

Filípides enfonsant-se després d'anunciar la victòria grega

Aquesta acció va resultar determinant, perquè els perses no podien fer molt contra les llargues llances de les forces hoplites, preparades per a un combat cos a cos, ja que els seus arcs no els servien, i els sabres, punyals i espases curtes no podien fer gran dany als grecs protegits amb cuirassa. Els perses van oferir no obstant una gran resistència, aconseguint trencar en un moment el cercol grec, però reagrupats els flancs hel·lens, aquests últims els van posar en fuga fins al lloc del desembarcament, on es va entaular l'última part del combat.

Els atenesos van capturar set vaixells, però eren insuficients per a tallar la retirada de l'exèrcit enemic, que fou totalment massacrada. Les tropes perses, derrotades, van tornar a l'Àsia, però això no significava que estigués solucionat el problema entre perses i grecs, perquè aviat esclataria una nova guerra.

Filípides, segons conta la llegenda, fou manat per Milcíades a recórrer els 42 quilòmetres que separaven Marató d'Atenes per a anunciar la victòria grega. Després d'anunciar-la amb la frase "*Alegreu-vos, atenesos, hem vençut!*", es va enfonsar per l'esforç i va morir.

1.3.4. Segona Guerra Mèdica

Temístocles reprén el comandament a Atenes

El victoriós Milcíades va voler aprofitar el moment de glòria per a expandir el poder d'Atenes al Mar Egeu, per la qual cosa poc després de Marató va enviar una part de la flota contra les illes Cíclades, sotmeses encara als perses. Va atacar l'illa de Paros, exigint als

seus habitants el tribut de 100 talents, i en negar-se la ciutat li va posar setge, però la defensa va ser tan àrdua que els grecs van haver d'acontentar-se amb uns pocs saquejos. Aquest pobre resultat va començar a desil·lusionar-los respecte a Milcíades, arribant a veure-lo fins i tot com un tirà que menyspreava les lleis.

Acròpolis d'Atenes

Els enemics de Milcíades el van acusar d'haver enganyat al poble i el van sotmetre a procés, en el que no es va poder defensar per haver sigut ferit en un accident i estar prostrat en llit. Se'l va declarar culpable, salvant la pena capital comú en aquests casos pels serveis prestats abans a la pàtria, condemnant-lo a pagar l'elevada suma de 50 talents. Poc després moriria a causa de les seues ferides. Seria ara Temístocles qui prendria les regnes d'Atenes.

L'any 481 a.C, els representants de diferents polis, encapçalats per Atenes i Esparta, van firmar un pacte militar creant *La Lliga Militar Panhel·lènica*, que reunia a 35 ciutats per a defensar-se contra els invasors perses. Segons aquest pacte, en cas d'invasió correspondria

a Esparta la tasca de dirigir les tropes i a Atenes la flota naval. El seu resultat fou una treva general, que inclús va propiciar la tornada d'alguns desterrats.

"Tindreu tota la terra i l'aigua que vulgueu"

Després de la mort de Darios, el seu fill Xerxes va pujar al poder, ocupant-se els primers anys del seu regnat a reprimir revoltes a Egipte i Babilònia, i preparant-se a continuació per a atacar els grecs. Abans havia enviat a Grècia ambaixadors a totes les ciutats per a demanar-los terra i aigua, símbols de submissió. Moltes illes i ciutats van acceptar, però no Atenes i Esparta. Hom conta que els espartans van respondre als ambaixadors *"Tindreu tota la terra i l'aigua que vulgueu"*, i els van prendre tirant-los a un pou. Era una declaració d'intencions definitiva.

No obstant, a Esparta es van començar a donar auguris nefastos, causats per la ira dels déus a causa d'aquest acte d'insolència. Es va cridar els ciutadans espartans per a sol·licitar si algun d'ells era capaç de sacrificar-se per a satisfer els déus i aplacar la seua ira. Dos rics espartans van oferir entregar-se al rei persa, i es van encaminar cap a Susa, on els va rebre Xerxes, el qual els va obligar a prostrar-se davant d'ell. No obstant, els emissaris espartans es van resistir, i li van respondre: *"Rei dels medes, els lacedemonis ens han enviat perquè pugues venjar en nosaltres la mort donada als teus ambaixadors a Esparta"*. Xerxes els va respondre que no anava a fer-se reu del mateix crim, ni creia que amb la seua mort els alliberaria de la deshonra.

1.3.5 Les Termòpiles

El poderós exèrcit de Xerxes, que s'estima en uns 60.000 o 70.000 homes (la tradició grega diu que anava amb milions d'homes), i millor equipats que els anteriors, va partir el 480 a.C. *"Portaven en el cap una espècie de barret anomenat tiara, de feltre de llana; al voltant del cos, túniques de mànegues guarnides a manera d'escates; cobrien les seues cames amb una*

espècie de pantaló llarg; en compte d'escuts de metall portaven escuts de vímet; tenen llances curtes, arcs grans, fletxes de canya d'aljaves i punyals penjant de la cintura" (contava Homer sobre l'antic equipament del soldat persa).

Leònides en les Termòpiles

Van creuar l'Hel·lespont, i seguint la ruta de la costa es van endinsar en la península. Les tropes hel·lenes, que coneixien aquests moviments, van decidir detenir-los el màxim temps possible en el congost de les Termòpiles (que significa *Portes Calentes*).

En aquest lloc, el rei espartà Leònides va situar a uns 300 soldats espartans i 1.000 més d'altres regions. Xerxes li va enviar un missatge increpant-los a entregar les armes: *"Rendiu-vos!, o els meus soldats us llançaran tantes fletxes que cobriran el sol"*, a la qual cosa Leònides amb valentia insolent li va respondre: *"Millor!, així combatrem a l'ombra"*. Després de cinc dies d'espera, i veient que la seua superioritat numèrica no feia fugir a l'enemic, els perses van atacar.

No obstant, en aquell congost tan estret els perses no podien usar la seua famosa cavalleria, i la seua superioritat numèrica quedava bloquejada, perquè les seues llances eren més curtes que les gregues. L'estretor del pas els feia combatre amb semblant nombre d'efectius en cada onada persa, per la qual cosa no els va quedar mes opció que replegar-se després de dos dies de batalla.

Però va ocórrer que un traïdor, anomenat Efiltes, va conduir Xerxes a través dels boscos per a arribar per la rereguarda a l'eixida de les Termòpiles.

La protecció del camí havia sigut encomanada a 1.000 foces, que tenien excel·lents posicions defensives, però es van acovardir davant de l'avanç persa i van fugir. Al conèixer la notícia, alguns grecs van fer veure l'inútil de la seua situació per a evitar una matança; llavors Leònides va deixar partir als que volgueren anar-se'n, quedant-se ell i els seus espartans fermes en els seus llocs.

Atacats pel front i l'esquena, els espartans van sucumbir després de fer pagar als perses un gran tribut en sang. Posteriorment, en honor a aquests herois, s'alçaria en aquest lloc la inscripció: *"Viatger, vé's i digues-li a Esparta que hem mort per complir amb les seues sagrades lleis"*.

1.3.6 Salamina

Amb el pas de les Termòpiles, tota la Grècia central estava als peus del rei persa. Després de la derrota de Leònides, la flota grega va abandonar les seues posicions en l'illa d'Eubea i va evacuar Atenes, buscant refugi per a les dones i els xiquets en les proximitats de l'illa de Salamina. Des d'aquest lloc van presenciar el saqueig i l'incendi de l'Acròpolis per les tropes dirigides per Mardoní.

A pesar d'això, Temístocles encara tènia un pla: atreure a la flota persa i entaular batalla en Salamina, amb una estratègia que aconseguiria vèncer-los. Conta la llegenda que Temístocles es va fer passar per traïdor davant el rei de Pèrsia, incitant-lo a una victòria segura en Salamina (però aquesta anècdota és probablement falsa).

La veritat és que Xerxes va decidir entaular combat naval, utilitzant un gran nombre de vaixells, molts d'ells dels seus súbdits fenicis. No obstant, la flota persa no tenia coordinació en atacar, mentre que els grecs tenien perfilada la seua estratègia: les seues ales

envoltarien als navilis perses i els empènyerien uns contra altres per a privar-los de moviment. El seu pla va resultar, i el caos es va estendre entre la flota persa, amb nefast resultat: els seus vaixells es van obstaculitzar i van xocar entre si, anant-se a emprenyament molts d'ells, i comptant a més que els perses no eren bons nadadors, mentre que els grecs en caure al mar podien nadar fins a la platja. La nit va posar fi al combat, després del qual es va retirar destruïda la en altre temps poderosa armada persa. Xerxes va presenciar impotent la batalla, des de l'alt d'un tossal.

Temístocles

"Els hel·lens sabien que quan arriba l'hora del combat, ni el nombre ni la majestat dels vaixells ni els crits de guerra dels bàrbars poden atemorir als homes que saben defensar-se cos a cos, i tenen el valor d'atacar a l'enemic" (Plutarc).

La nombrosa esquadra persa va ser vençuda per la flota naval grega formada per tan sols 310 naus en l'estreta badia de Salamina, als voltants de l'Àtica, podent-se alliberar els territoris anteriorment perduts davant dels perses. Després d'aquesta segona guerra mèdica,

els perses van deixar de representar un perill per a l'expansió grega i l'Imperi universal projectat per Darios va quedar definitivament frustrat.

I.3.7 Fi de les Guerres Mèdiques

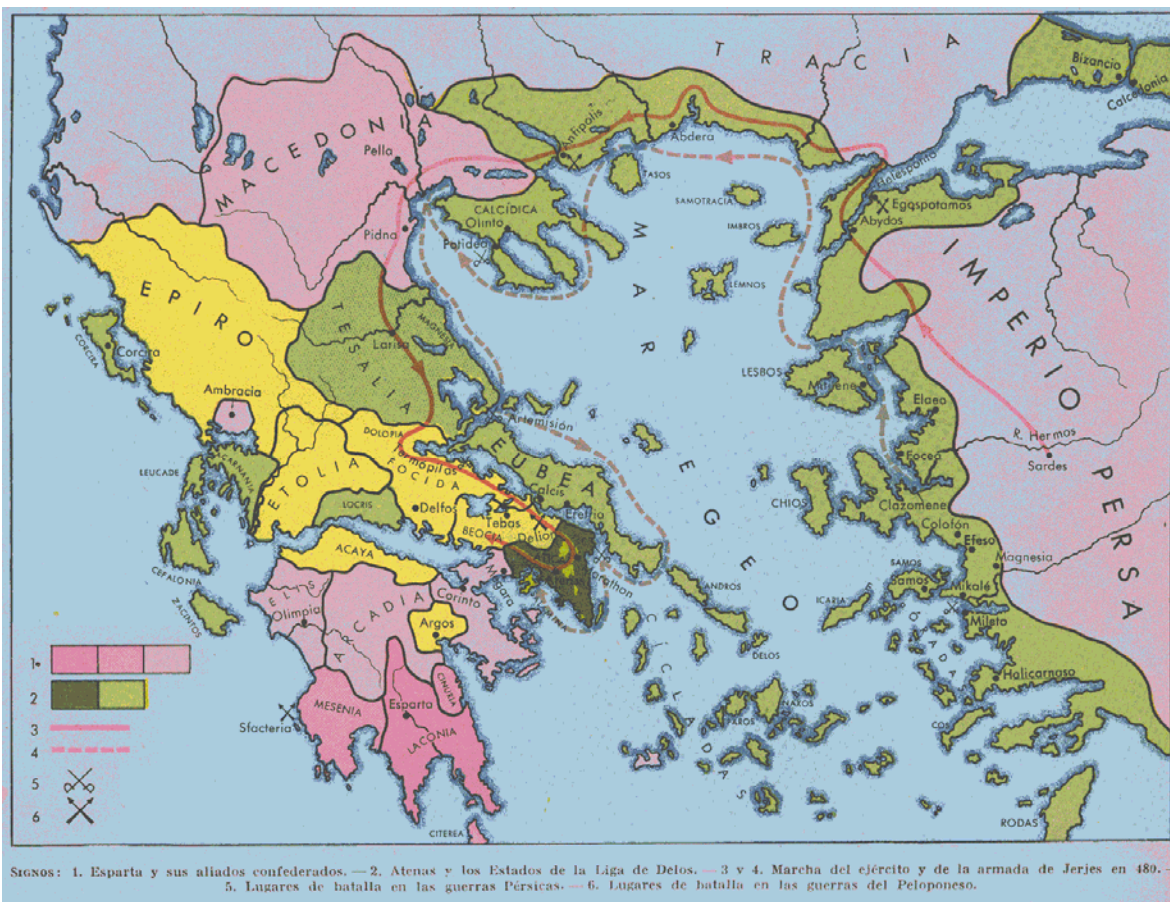
Temístocles va voler portar la guerra a Àsia, enviar allí la flota i sublevar les colònies jòniques contra el rei de Pèrsia, però Esparta es va oposar, pel temor de deixar desprotegit el Peloponès.

Per aquestes raons, la guerra va continuar a Europa, tornant l'exèrcit persa a invadir l'Àtica l'any 479 a.C. Mardoní va oferir la llibertat als grecs si firmaven la pau, però l'únic membre del consell d'Atenes que va votar per aquesta causa va ser condemnat a mort pels seus companys. D'aquesta manera, els atenesos van haver de buscar refugi novament en Salamina, sent incendiada la seua ciutat per segona vegada.

A l'assabentar-se que l'exèrcit espartà (increpat amb amenaces pels atenesos perquè els prestaren ajuda) es dirigia contra ells, els perses es van retirar cap a l'Oest, fins Platea. Dirigits pel seu regent Pausànies, conegut per la seua sang freda, els espartans van aconseguir una altra estrepitosa victòria sobre els perses, capturant de pas un gran botí que els estava esperant en el campament persa. Junt amb la victòria a Platea, va ocórrer poc de temps després l'enfonsament de la flota persa en Micala, que va ser a més el senyal per a l'alçament dels jonis contra els seus opressors.

La guerra va continuar durant 30 anys més, sota la direcció d'Atenes, donat el caràcter decisiu del domini del mar. Esparta, temerosa del nou poder adquirit pels atenesos, es va separar de la lliga militar firmat l'any 481 a. C., retirant el seu suport a qualsevol empresa bèl·lica patrocinada per Atenes. Aquesta es va veure forçada a organitzar la Lliga de Delos (477 a. C.) que unia a les ciutats de Jònia per a defensar-se del perill persa. Els seus membres havien de pagar un impost (460 talents) que s'ingressava en un fons comú dipositat en el temple d'Apol·lo de l'illa de Delos. La flota creada per a tal fi, a més de derrotar els perses a Xipre, estant al front Cimó, va servir també per a garantir el paper hegemònic d'Atenes i Grècia sobre les colònies de l'Àsia Menor.

D'aquesta manera es va posar formalment fi a la guerra oberta entre el Gran Rei persa i Atenes i els seus aliats, esvaint-se els somnis de Xerxes de conquerir el món hel·lènic. Així van concloure les Guerres Mèdiques que van enfrontar per primera vegada a Orient i a Occident; i el Gran Rei va reconèixer el mar Egeu com a grec. Per a Atenes, aquestes últimes campanyes van significar l'inici de la seua edat d'or.

Signos: 1. Esparta y sus aliados confederados. — 2. Atenas y los Estados de la Liga de Delos. — 3 y 4. Marcha del ejército y de la armada de Jerjes en 480. — 5. Lugares de batalla en las guerras Pérsicas. — 6. Lugares de batalla en las guerras del Peloponeso.